

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ**

Кафедра конституційного і міжнародного права факультету № 4

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни

«Забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності»

**вибіркових компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 4
Протокол від 16.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС (протокол від 10.08.2023 № 15).

Розробники:

1. Завідувач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС, к.ю.н., доцент Гудзь Т. І.
2. Доцент кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС, к.ю.н., доцент Устименко О. С.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри конституційного і муніципального права юридичного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, к.ю.н., доцент Зубенко Г. В.
2. Доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Кіріка Д. В.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Контрольні роботи	Самостійна робота	
	7 семестр						
Тема № 1. Теоретичні та конституційно-правові основи забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності	18	2	2	-	-	14	Тематична контрольна робота
Тема № 2. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності	18	2	2	-	-	14	
Тема № 3. Додержання прав людини при здійсненні оперативно-розшукової діяльності	16	-	-	2	-	14	
Тема № 4. Додержання прав людини при затриманні правопорушника	16	-	-	2	-	14	
Тема № 5. Проблеми застосування заходів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів і вогнепальної зброї в правоохоронній діяльності та права людини	16	-	-	2	-	14	

Тема № 6. Додержання прав людини при здійсненні правоохоронної діяльності в межах кримінального провадження	18	-	2	2	-	14	
Тема № 7. Захист та дотримання прав людини у справах про адміністративні правопорушення	18	2	-	2	-	14	
Всього за семестр	120	6	6	10	-	98	Залік

2. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1. Теоретичні та конституційно-правові основи забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності

Семінарське заняття: Теоретичні та конституційно-правові основи забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності

Навчальна мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про права людини як об'єкт правоохоронної діяльності, найвищу соціальну цінність і головний критерій цивілізованості держави, про те, яке місце посідає забезпечення прав людини в діяльності тих чи інших правоохоронних органів.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання

1. Поняття, ознаки та види прав людини.
2. Основні напрямки державної політики України в галузі прав людини.
3. Система правоохоронних органів України.
4. Роль правоохоронних органів України у національному механізмі охорони та захисту прав людини.
5. Головні детермінанти порушень прав людини правоохоронними органами в Україні та шляхи їх усунення.

Методичні вказівки

Розгляд першого питання варто розпочати із загальнотеоретичного визначення прав людини як гарантованої державою певної міри юридично значущої поведінки особи в суспільних відносинах. Необхідно наголосити на тому, що права людини є різноманітними за своїм характером, змістом, сферами реалізації тощо, що робить можливим їх класифікацію. Слід звернути увагу на першочергову роль основних (конституційних) прав і свобод, їхні особливості та види. Варто мати на увазі той факт, що сучасною юридичною наукою вироблено чимало підходів до класифікації основних прав і свобод; це є

свідченням їх багатоаспектності та багатовимірності. Треба з'ясувати сутність тих чи інших прав людини, визначити їхній зміст, підстави їх обмеження та можливі загрози цим правам з боку правоохоронних органів. Необхідно також визначити перелік тих прав людини, які не підлягають обмеженням за жодних підстав (ч. 2 ст. 64 Конституції України).

Відповідаючи на друге питання плану, необхідно спиратися на постанову Верховної Ради України «Про засади державної політики України в галузі прав людини» від 17 червня 1999 р. У цьому документі отримали висвітлення гуманістичні політико-правові орієнтири України, головні завдання, що стоять перед Україною щодо утвердження й забезпечення прав людини, а також основні шляхи їх реалізації. Необхідно розкрити зміст засад державної політики в галузі прав людини, звернути увагу на те, які завдання впливають для правоохоронних органів із названого документу, яку роль мають відігравати ці органи у здійсненні державної політики у сфері прав людини.

Відповідаючи на третє питання плану, треба враховувати те, що поняття «правоохоронні органи» досі залишається дискусійним у юридичній науці. Неоднозначно тлумачаться ознаки правоохоронних органів, відмінними є й пропонувані переліки органів, що належать до правоохоронної системи. Проте в чинному законодавстві, зокрема в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р., міститься формалізоване ставлення законодавця до цього питання. І хоч перелік правоохоронних органів у згаданому Законі є відкритим, усе ж це дає змогу окреслити певне коло органів державної влади, які беззаперечно належать до правоохоронних, зокрема органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Національне антикорупційне бюро тощо. Нормативно-правові акти, що визначають статус кожного з названих органів, неодмінно проголошують забезпечення прав людини як одного з їхніх головних завдань. Проте функції, компетенція, форми і методи діяльності кожного з правоохоронних органів щодо забезпечення прав людини суттєво відрізняються. На основі аналізу відповідних нормативно-правових актів необхідно визначити роль Національної поліції, прокуратури та Служби безпеки України як ключових ланок у системі правоохоронних органів, що забезпечують права людини.

При розгляді четвертого питання плану варто відзначити, що ефективне забезпечення прав людини є можливим лише за умови створення відповідних соціальних механізмів, провідне місце серед яких займають саме юридичні механізми. Ці механізми є різноманітними, багаторівневими; на сьогодні, в умовах глобалізації, вони вийшли далеко за межі державних кордонів, ставши предметом пильної уваги усієї світової спільноти. Поступово формуються міжнародні стандарти в галузі прав людини, неухильно гуманізується національне законодавство. За даних умов діяльність правоохоронних органів дедалі більше орієнтується на забезпечення прав людини, форми і методи їхньої діяльності піддаються дедалі більшому юридичному внормуванню. Необхідно розкрити зміст і структуру національних та міжнародних механізмів захисту прав людини, показати місце й роль правоохоронних органів у цих механізмах.

Останнє, п'яте питання плану розраховане на з'ясування причин та факторів, що зумовлюють факти порушень прав людини в правоохоронній діяльності. Варто звернути увагу на різноплановість цих причин і факторів, опосередкований характер дії деяких з них, складність діагностики та ліквідації. Водночас треба визначити основні напрямки боротьби з проявами порушень прав людини в правоохоронній діяльності, усвідомлюючи важливість комплексного підходу до вирішення наявних проблем, необхідність покращення зв'язків правоохоронних органів з громадськістю та розвиток інститутів цивільного контролю за діяльністю правоохоронних органів.

Теми рефератів

1. Основні напрямки реформування системи правоохоронних органів в аспекті забезпечення прав людини.
2. Цивільний контроль за здійсненням правоохоронної діяльності.

Література

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Загальна декларація прав людини: прийнята ООН 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята РЄ 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнятий ООН 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: прийнятий ООН 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV (із змін.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
7. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>
8. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
9. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
10. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page7>
11. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2229-XII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
12. Про засади державної політики України в галузі прав людини: Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1999 р. № 757-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-14#Text>

13. Про Національну стратегію у сфері прав людини: Указ Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021.

14. Адміністративна діяльність Національної поліції: навчальний посібник для підготовки до іспиту / Калюк О. М., Константінов С. Ф., Куліков В. А. та ін. / за ред. Кулікова В. А. К.: «Освіта України», 2016. 230 с.

15. Адміністративна діяльність органів поліції України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурено; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін.; передм. В. В. Сокурено; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.

16. Боняк В. О. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності: навч. посібник. 2-е вид. перероб. і доп. / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В. О. Боняк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2018. 260 с.

17. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 319 с.

18. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

19. Семенишин М. О., Бесчастний В. М., Вітвіцький С. С., Ткаченко Р. О. Громадський контроль за діяльністю органів Національної поліції України: науково-практичний посібник. Київ: ВД «Дакор», 2020. 152 с.

20. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові правозахисні органи України: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. М. Гусарова; С. М. Гусаров, О. Ю. Салманова, А. Т. Комзюк та ін. Харків, 2020. 512 с.

21. Типові порушення прав людини представниками органів правопорядку в ході впровадження карантинних обмежень / Періодичний звіт. Київ, 2020. 30 с.

22. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

Додаткова:

1. Андрієвська О. Конституційно-правовий механізм обмеження прав та свобод людини і громадянина: питання окремих елементів. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 4, ч. 1. С. 54-59.

2. Бережанська В. В. Поняття та зміст конституційного права особи не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6, т. 1. С. 33-39. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/6/tom_1/10.pdf

3. Біліченко В. В. Забезпечення національною поліцією України прав і свобод людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2016. Вип. 40, т. 1. С. 134-137. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_40\(1\)__32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_40(1)__32)

4. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні принципи діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в

Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 171–184.

5. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні форми та методи діяльності поліції у сфері забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 171-186.

6. Дахова І. І., Чуб О. О. Право на доступ до інформації vs право на приватність в контексті законодавства України про запобігання корупції. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2016. № 1084. С. 65-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2016_22_16

7. Кириченко Ю. Конституційне закріплення права на невтручання в особисте і сімейне життя в Україні та європейських державах: порівняльно-правовий аналіз. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 5. С. 34-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2018_5_9

8. Коваленко В. Механізм захисту прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. Т. 19, № 1. С. 81-87. URL: <https://ojs.naiaua.kiev.ua/index.php/lawjournal/article/view/1212>.

9. Кононець В. П., Циб І. С. Національна поліція, як основний суб'єкт забезпечення охорони прав і свобод людини. *Юридичний Вісник. Повітряне і космічне право*. 2016. № 3. С. 73-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2016_3_13.

10. Куба Н., Тополевський Р. Система оцінки ефективності роботи національної поліції. *Права людини в Україні. Інформаційний портал*. 2016. URL: <http://khp.org/index.php?id=1455530110>

11. Миронюк Р. Громадський контроль за діяльністю поліції: монограф. Дніпро, 2020. 134 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3953/1/Монографія_Громадський_%20контроль_Миронюк%20Р.В.%2B%2B.pdf

12. Могілевська Л. Форми діяльності Національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 128-132.

13. Право на життя в контексті кримінального провадження: практика Європейського суду з прав людини та законодавство України: наук.-практ. осіб. Харків: Право, 2019. 185 с.

14. Танько А. Стратегічні завдання та форми діяльності органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 199-205. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9523>.

15. Швець Д. В. Захист прав і свобод людини та громадянина – пріоритет діяльності Національної поліції України // Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. круглого столу (Харків, 27 жовт. 2017 р.) / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС. С. 13-15.

Тема № 2. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності

Семінарське заняття: Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності

Навчальна мета заняття: формування комплексного наукового уявлення про міжнародно-правові стандарти забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності, їхню природу та співвідношення з національним законодавством.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання

1. Поняття міжнародно-правових стандартів у галузі прав людини та правоохоронної діяльності, їх види, зміст та співвідношення з національним законодавством.
2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1979 р.).
3. Декларація ПАРЄ про поліцію (1979 р.).
4. Конвенція проти тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1984 р.).
5. Міжнародно-правові стандарти поводження із засудженими.

Методичні вказівки

При підготовці до семінару, необхідно ознайомитися з текстами відповідних міжнародно-правових актів.

При цьому слід звернути увагу на договірну природу міжнародно-правових стандартів, їх прогресивний, гуманістичний характер. Кожен із цих стандартів відображає сучасне ставлення світової спільноти до відповідних проблем, з якими стикається переважна більшість держав, а також бачення світовою спільнотою оптимальних шляхів вирішення цих проблем. Утілення міжнародних стандартів у національних правових системах потребує їх імплементації та пов'язане з низкою проблем формально-юридичного, процесуального і навіть ментального характеру.

Відповіді на питання 2-5 мають будуватися на аналізі відповідних міжнародно-правових актів. Необхідно вказати ступінь обов'язковості для України того чи іншого документу, виокремити ті принципи, які покладені в його основу, акцентувати увагу на найбільш суттєвих приписах. Варто звернути увагу на тому, як відповідні міжнародно-правові стандарти відображені в чинному законодавстві України.

Теми рефератів

1. Керівні принципи ефективного здійснення Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1989 р.).
2. Мінімальні стандартні правила ООН у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) 1990 р.

Література

Основна:

1. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою від 1985 р.: резолюція Генеральної Асамблеї ООН 40/34). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_114#Text
2. Декларація про поліцію: Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи: міжнародний документ від 08.05.1979. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_803 (дата звернення: 01.10.2017).
3. Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином: Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_206#Text
4. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282.
5. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання: Конвенція ООН від 10.12.1984. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.
6. Мінімальні стандартні правила ООН у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) від 14 грудня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_907#Text
7. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»): правила, міжнародний документ від 29.11.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211
8. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями: Правила ООН від 30.08.1955. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text.
9. Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку: Принципи ООН. Міжнародний документ від 07.09.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_334/conv.
10. Основні принципи поводження з в'язнями: Резолюція 45/111 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_230#Text
11. Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку для жертв грубих порушень міжнародних норм в галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, затв. Комісією з прав людини ООН 25 липня 2005 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
12. Про Європейський кодекс поліцейської етики: Рекомендації Рес (2001) 10 Комітету Міністрів державам учасникам Ради Європи. URL: <http://pravo.org.ua>.
13. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

14. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

15. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.; передм. А. В. Войціховський. Харків: ООО «Планета- Принт», 2021. 404 с.

16. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Харків: Право, 2019. 310 с.

17. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини. Навчальний посібник. Київ: Видавництво «ФОРМ-Голембовська О.О.», 2018. 168 с.

Додаткова:

1. Бочек О. І. Міжнародні стандарти застосування сили та вогнепальної зброї поліцією з підтримання правопорядку. *Наука і правоохорона*. 2017. № 2 (36). С. 25-29.

2. Денисов, С., Заїка, Д. Міжнародно-правові стандарти щодо виправлення та ресоціалізації засуджених. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 1. С. 49-66.

3. Деркач А. Міжнародно-правові стандарти захисту прав людини та їх відображення в конституції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 124-127.

4. Іваньков О. І. Міжнародні стандарти Організації Об'єднаних Націй щодо поводження із засудженими та ув'язненими. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2017. № 1. С. 100-105.

5. Коршенко А. В. Міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу та їх співвідношення з національними стандартами. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С. 375-379.

6. Кравцова Т. М., Назаренко-Хамаєва О. В. Національна поліція як основний суб'єкт забезпечення охорони прав і свобод людини. *Право і суспільство*. 2019. № 6. С. 40-43.

7. Краснокутський О. Класифікація міжнародно-правових механізмів забезпечення прав засуджених до позбавлення волі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 251-255.

8. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1 (84). С. 19-29.

Тема № 3. Додержання прав людини при здійсненні оперативно-розшукової діяльності

Практичне заняття

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про оперативно-розшукову діяльність як різновид правоохоронної діяльності в аспекті забезпечення прав людини.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно з розкладом занять).

Навчальні питання

1. Поняття, завдання, підстави та принципи здійснення оперативно-розшукової діяльності.
2. Гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності.
3. Основні види порушень прав людини при здійсненні оперативно-розшукової діяльності.
4. Порядок оскарження дій посадових осіб, що здійснюють оперативно-розшукові заходи. Відшкодування особі шкоди, заподіяної незаконними діями у процесі оперативно-розшукової діяльності.

Письмові завдання

1. Порівняйте гарантії реалізації конституційних прав і свобод громадян з гарантіями законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності.
2. Спираючись на статистичні та соціологічні дані щодо найбільш поширених порушень прав людини, що мають місце при здійсненні оперативно-розшукової діяльності в Україні, висвітлити головні причини таких порушень та основні шляхи їх усунення.
3. Розкрийте порядок оскарження дій посадових осіб, що здійснюють оперативно-розшукові заходи.
4. Поясніть, у чому полягає соціальна зумовленість і необхідність оперативно-розшукової діяльності та її морально-етичних засад? Відповідь аргументуйте.

План проведення заняття

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формулюється його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість з'ясування питань, пов'язаних із здійсненням оперативно-розшукової діяльності в Україні з метою недопущення порушень прав і свобод людини і громадянина.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення слухачами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь на кожне навчальне питання, а також вирішені завдання (казуси) повинні бути викладені в окремому зошиті в письмовій формі, з посиланням на відповідні норми національного законодавства, міжнародних актів, практики Європейського суду з прав людини.

Практичне заняття передбачає групове та індивідуальне вирішення конкретних ситуацій, моделювання практичних ситуацій, бінарні заняття за

участю практичних працівників Національної поліції. Під час розгляду навчальних питань у межах теми практичного заняття для поточного контролю рівня знань слухачів можуть використовуватись тестові завдання.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань з теми практичного заняття, робиться висновок щодо проблемних питань дотримання прав людини в Україні при здійсненні оперативно-розшукової діяльності правоохоронними органами.

Література

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>
4. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII (в ред. Закону від 13 січня 2011 р. № 2938-VI) (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
5. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
6. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
7. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page7>
8. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 1 грудня 1994 р. № 266/94-ВР (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр#Text>
9. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність: наказ Генеральної прокуратури України від 3 грудня 2012 р. № 4/1гн (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-12#Text>
10. Адміністративна діяльність органів поліції України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнко; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін.; передм. В. В. Сокурєнко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.
11. Албул С. В. Основи оперативно-розшукової діяльності: навч. посіб. / С. В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоїда, Д. О. Ноздрін; за заг. ред. С. В. Албула. Одеса: ОДУВС, 2016. 270 с.

12. Боняк В. О. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності: навчальний посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 224 с.

13. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 319 с.

14. Негласні слідчі (розшукові) дії: навч. посіб. структурно-логічні схеми / Д. Й. Никифорчук, О. С. Тарасенко, Є. В. Лизогубенко та ін.; за заг. ред. Никифорчука Д. Й. Київ; НАВС, 2015. 235 с.

15. Основи оперативно-розшукової діяльності». Навчальний посібник. Авторі: О. Ю. Анциферов, М. В. Стацак, В. В. Шендрік та ін. / за редакцією С. М. Гусарова. Х.: Вид-во ХНУВС, 2015. 312 с.

16. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові правозахисні органи України: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. М. Гусарова; С. М. Гусаров, О. Ю. Салманова, А. Т. Комзюк та ін. Харків, 2020. 512 с.

Додаткова:

1. Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану: матеріали міжвідом. наук.- практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 294 с. URL:

https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/ord/2023/mater_konf_300323.pdf

2. Глушков В. О. Актуалізація проблеми вдосконалення законодавства України про оперативно-розшукову діяльність. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2017. № 2 (6). С. 42-50.

3. Дьомін Ю. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 67-73.

4. Ігнатюк О. В. Аналіз підходів до класифікації оперативно-розшукових заходів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 1. С. 109-115.

5. Кириченко О. В., Хмеленко В. В. Принципи оперативно-розшукового запобігання злочинам. Монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 160 с.

6. Контрольно-наглядові інстанції в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ: навч. посіб. / В. В. Коряк, В. І. Василичук, О. І. Козаченко та ін.; за заг. ред. д.ю.н. професора Д. Й. Никифорчука. К.: Видавничий дім «Скіф», 2018. 152 с.

7. Курило Т. В. Особливості відшкодування шкоди, завданої незаконними діями, рішеннями та бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду. *Часопис цивілістики*. 2019. № 33. С. 36-41.

8. Мовчан А. В., Тарануха В. Ю. Побудова системи автоматизації для впровадження моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою, в органах Національної поліції України. *Кібернетика і системний аналіз*. 2018. № 4. С. 142-150.

9. Никифорчук Д. Й., Василичук В. І. Удосконалення нормативно-правового забезпечення щодо проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридичний часопис НАВС*. 2018. № 1. С. 67-75.

10. Новіков В. Гарантії права на компенсацію шкоди, заподіяної незаконним рішеннями, діями, бездіяльністю органам державної влади. *Право України*. 2015. № 11. 150 с.

11. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 2018 року по жовтень 2020 року / упоряд. Заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду В. В. Щепоткіна, правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 69 с.

12. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 20 жовт. 2017 р.): у 2-х ч. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. Ч. 1. 132 с.

13. ОРЗ і НСРД: чому важливо врегулювати їх спільні та відмінні риси? URL: <https://ecpl.com.ua/news/17401/>

14. Павлюковець Т. Відшкодування шкоди внаслідок незаконного притягнення до кримінальної відповідальності: реально чи ні? / *Юридична газета online*: сайт. 30.04.2020.

15. Погорецький М. А., Сергєєва Д. Б. Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: поняття, сутність і співвідношення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2. С. 137-141.

16. Шапірко В. М. Права людини в оперативно-розшуковій діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 2. С. 248-251.

17. Шестаков В. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду. *Право України*. 2016. № 10. С. 56-59.

18. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні» за 2022 рік. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/>

Тема № 4. Додержання прав людини при затриманні правопорушника

Практичне заняття

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти всебічного уявлення про діяльність правоохоронних органів при затриманні правопорушника з точки зору дотримання і захисту прав людини.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно з розкладом занять).

Навчальні питання

1. Затримання правопорушника як обмеження права людини на особисту свободу та свободу пересування.
2. Види, підстави та строки затримання. Адміністративне і кримінально-процесуальне затримання.
3. Основні види порушень прав людини при затриманні правопорушника. Неприпустимість катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження, та інших протиправних дій при затриманні правопорушника.
4. Порядок оскарження дій посадових осіб, що здійснили незаконне затримання.

Письмові завдання

1. Визначте обсяг зобов'язань держави щодо права на свободу та особисту недоторканність (ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.).
2. Проаналізуйте виключні випадки правомірного затримання особи у контексті права на свободу та особисту недоторканність, закріплені у ст. 5 Конвенції. Як вони співвідносяться з адміністративним і кримінально-процесуальним затриманням?
3. На основі рішень Європейського суду з прав людини визначте види неналежного поводження, які можуть становити порушення статті 3 «Свобода від катувань» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.
4. Задача. Громадянин Кірієнко був затриманий поліцейськими під час мирної акції протесту проти рішення Уряду щодо підвищення цін на опалення, без зазначення у складеному протоколі підстав, дати затримання, пояснень затриманого тощо. Затримання відбулось 12 листопада 2015 р., а 17 листопада 2015 р. громадянина Кірієнка відпустили без жодних пояснень причин його затримання. Останній звернувся до Конституційного Суду України зі скаргою про порушення норми статті 29 Конституції України в частині незаконного затримання.
Дайте правову оцінку діям Національної поліції та громадянина Кірієнка. Як вирішити це питання? Чи входить вирішення цього питання до компетенції Конституційного Суду України?
Охарактеризуйте наведену ситуацію з точки зору оскарження дій посадових осіб, що здійснили незаконне затримання.

План проведення заняття

- I. Порядок проведення вступу до заняття.
У вступній частині практичного заняття формулюється його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість з'ясування питань, пов'язаних із тактикою затримання правопорушників з метою недопущення порушень прав людини при затриманні правопорушників.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення слухачами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь на кожне навчальне питання, а також вирішені завдання (казуси) повинні бути викладені в окремому зошиті в письмовій формі, з посиланням на відповідні норми національного законодавства, міжнародних актів, практики Європейського суду з прав людини.

Практичне заняття передбачає групове та індивідуальне вирішення конкретних ситуацій, моделювання практичних ситуацій, бінарні заняття за участю практичних працівників Національної поліції. Під час розгляду навчальних питань у межах теми практичного заняття для поточного контролю рівня знань слухачів можуть використовуватись тестові завдання.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань з теми практичного заняття, робиться висновок щодо проблемних питань дотримання прав людини в Україні при затриманні правопорушника.

Література

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята РЄ 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання: Конвенція ООН від 10.12.1984. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1994 р. № 8073-X (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>
7. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 р. № 1363 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-п>

8. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

10. Кримінальний процес України у питаннях і відповідях: навч. посіб. / Л. Д. Удалова, М. А. Макаров, Ю. І. Азаров, С. О. Заїка, О. В. Кубарева, О. В. Римарчук, В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, А. В. Форостяний, О. Ю. Хабло. Видання 5-те, переробл. і доповн. Київ, 2020. 497 с.

11. Кримінальний процес: підручник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2019. Ч. 2. 616 с.

12. Смокович М. І., Бевзенко В. М. Адміністративний процес України: теорія, практика: Підручник. Заг. ред. д.ю. н., проф. Бевзенка В. М. Пер. з нім. і адапт. Рижкова Г. В. Київ: ВД «Дакор», 2020. 1346 с.

13. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові правозахисні органи України: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. М. Гусарова; С. М. Гусаров, О. Ю. Салманова, А. Т. Комзюк та ін. Харків, 2020. 512 с.

Додаткова:

1. Єрмолаєва-Задорожня С. В. Перешкоджання службовій діяльності працівників правоохоронних органів: поняття, різновиди та форми прояву. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2017. Вип. 33. С. 261-272.

2. Імплементація міжнародних стандартів у сфері запобігання неналежному поведінню в діяльність органів кримінальної юстиції України. Рамкова програма співробітництва для Вірменії, Азербайджану, Грузії, Республіки Молдова, України й Білорусії / М. Гнатовський, Ю. Белоусов, С. Швець, В. Венгер, О. Бондаренко; під заг. ред. Ю. Л. Белоусова. Рада Європи, 2019. 194 с.

3. Ковалів М. В., Яремко В. Я., Кузьо Л. І. Гарантії забезпечення прав та свобод людини у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. *Соціально-правові студії*. 2019. Вип. 1 (3). С. 57-62.

4. Лазарева Д. В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному процесі України: монографія. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 188 с.

5. Лук'яненко Ю. В., Юхно О. О. Затримання особи як захід забезпечення кримінального провадження: монографія / за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора О. О. Юхна. Харків: Панов, 2016. 264 с.

6. Марченко О. А. Правовий статус підозрюваного та обвинуваченого у сфері реалізації звільнення від кримінальної відповідальності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 264-272.

7. Мигаль Р. В. Заборона катування на міжнародному та державному рівнях. *Приватне та публічне право*. 2018. № 3. С. 72-75.

8. Мірковець В. І. Право на свободу та особисту недоторканість під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження у міжнародних

правових актах та законодавстві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 6. С. 150–155.

9. Мірковець В. І. Прокурорський нагляд щодо забезпечення права на свободу та особисту недоторканість. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 6. С. 133-137 (Республіка Польща).

10. Посібник із застосування статті 5 Європейської конвенції з прав людини. Право на свободу та особисту недоторканність. Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2020 рік. 75 с.

11. Самбор М. Адміністративне затримання: доктрина, законодавство, правозастосування. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. № 1 (93). С. 199-212.

12. Фіксація та розслідування катувань у місцях несвободи. Аналіз законодавства / Белоусов Ю., Гатіятулін О., Запорожцев К., Тарасова М., Шурдук В. Київ, 2018. 104 с.

Тема № 5. Проблеми застосування заходів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів і вогнепальної зброї в правоохоронній діяльності та права людини

Практичне заняття

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти всебічного уявлення про підстави, порядок та межі застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї в правоохоронній діяльності.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно з розкладом занять).

Навчальні питання

1. Застосування зброї та спеціальних засобів у правоохоронній діяльності як загроза правам особи на життя та особисту недоторканність.

2. Підстави, порядок та межі застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї в правоохоронній діяльності за законодавством України.

3. Міжнародно-правові стандарти застосування зброї в правоохоронній діяльності.

4. Основні види порушень прав людини при застосуванні заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї в правоохоронній діяльності.

5. Гарантії охорони і захисту прав людини від протиправного використання фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї в правоохоронній діяльності.

Письмові завдання

1. Порівняйте положення Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку 1979 р. та Закону України «Про Національну

поліцію» щодо застосування зброї та спеціальних засобів органами з підтримання правопорядку.

2. Визначте межі застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї в правоохоронній діяльності за законодавством України.

3. Охарактеризуйте міжнародно-правові стандарти застосування зброї в правоохоронній діяльності.

4. Задача. 24 січня працівники правоохоронних органів проводили плановане затримання Антоненка В. віком 17 років, який підозрювався у вчиненні зґвалтування та вбивства. Затримання відбувалося в школі, де навчався Антоненко В. До нього були застосовані наручники та сльозогінний газ. Під час затримання Антоненко В. чинив опір і протиставлявся діям правоохоронців. Під час доставляння до відділу поліції Антоненко В. розплакався та перестав опиратися.

У відділі поліції після проведення слідчих дій Антоненко В. був поміщений до камери у наручниках. Камера знаходилася у приміщенні без шибок на вікнах, але з ґратами. Того ж дня, ввечері, до камери зайшли поліцейські та нанесли йому шість ударів гумовим кийком по ногах, від яких залишилися синці.

Охарактеризуйте наведену ситуацію з точки зору можливості порушення поліцейськими порядку застосування зброї та спеціальних засобів.

План проведення заняття

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формулюється його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість з'ясування питань, пов'язаних із застосуванням зброї та спеціальних засобів у правоохоронній діяльності.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення слухачами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь на кожне навчальне питання, а також вирішені завдання (казуси) повинні бути викладені в окремому зошиті в письмовій формі, з посиланням на відповідні норми національного законодавства, міжнародних актів, практики Європейського суду з прав людини.

Практичне заняття передбачає групове та індивідуальне вирішення конкретних ситуацій, моделювання практичних ситуацій, бінарні заняття за участю практичних працівників Національної поліції. Під час розгляду навчальних питань у межах теми практичного заняття для поточного контролю рівня знань слухачів можуть використовуватись тестові завдання.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань з теми практичного заняття, робиться висновок щодо існуючих проблем у застосуванні заходів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів і вогнепальної зброї в правоохоронній діяльності.

Література

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Декларація про поліцію: Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи: міжнародний документ від 08.05.1979. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_803
3. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282.
4. Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку: Принципи ООН. Міжнародний документ від 07.09.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_334/conv.
5. Про Європейський кодекс поліцейської етики: Рекомендації Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам учасникам Ради Європи. URL: <http://pravo.org.ua>.
6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV (із змін.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
7. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
8. Адміністративна діяльність органів поліції України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнко; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін.; передм. В. В. Сокурєнко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.
9. Боняк В. О. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності: навч. посібник. 2-е вид. перероб. і доп. / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В. О. Боняк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2018. 260 с.
10. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 319 с.
11. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
12. Семенишин М. О., Бесчастний В. М., Вієвіцький С. С., Ткаченко Р. О. Громадський контроль за діяльністю органів Національної поліції України: науково-практичний посібник. Київ: ВД «Дакор», 2020. 152 с.
13. Смокович М. І., Бевзенко В. М. Адміністративний процес України: теорія, практика: Підручник. Заг. ред. д.ю. н., проф. Бевзенка В. М. Пер. з нім. і адапт. Рижкова Г. В. Київ: ВД «Дакор», 2020. 1346 с.

14. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові правозахисні органи України: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. М. Гусарова; С. М. Гусаров, О. Ю. Салманова, А. Т. Комзюк та ін. Харків, 2020. 512 с.

15. Типові порушення прав людини представниками органів правопорядку в ході впровадження карантинних обмежень / Періодичний звіт. Київ, 2020. 30 с.

Додаткова:

1. Бочек О. І. Міжнародні стандарти застосування сили та вогнепальної зброї поліцією з підтримання правопорядку. *Наука і правоохорона*. 2017. № 2 (36). С. 25-29.

2. Волков Ю. М., Поливанюк В. Д. Проблемні питання застосування вогнепальної зброї працівниками Національної поліції під час виконання службових обов'язків. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 86-89.

3. Кузнєцов В. В. Спеціальні засоби забезпечення громадського порядку та громадської безпеки: правові засади застосування працівниками національної поліції України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 3-4. С. 52-54.

4. Пайда Ю., Савчук Д. Порядок застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 13-22.

6. Савчук Д. Принципи застосування заходів примусу правоохоронними органами. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 182–187.

7. Савчук Д. А. Правове регулювання та підстави застосування заходів примусу правоохоронними органами України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 98-105.

8. Ульянов О. І. Правові засади застосування поліцейських заходів примусу та вогнепальної зброї працівниками Національної поліції України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 1. С. 34-36

Тема № 6. Додержання прав людини при здійсненні правоохоронної діяльності в межах кримінального провадження

Кількість годин – 4 год. (семінарське заняття – 2 год., практичне заняття – 2 год.).

Семінарське заняття: Додержання прав людини при здійсненні правоохоронної діяльності в межах кримінального провадження

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти всебічного уявлення про діяльність правоохоронних органів у межах кримінального провадження з точки зору дотримання і захисту прав людини.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання

1. Загальні засади кримінального провадження в Україні.
2. Особливості правового статусу окремих учасників кримінального провадження.
3. Додержання прав людини при здійсненні досудового розслідування.

Методичні вказівки

Вивчаючи дану тему слід мати на увазі, що кримінальне провадження на всіх своїх стадіях передбачає найбільш суттєві обмеження прав людини, особливо щодо осіб, які є підозрюваними чи обвинуваченими (підсудними). Тому дуже важливо забезпечити осіб, які залучені до кримінального провадження в якості його суб'єктів, від зайвих, необґрунтованих і незаконних обмежень їхніх прав і свобод.

Розглядаючи перше питання плану, слід розкрити зміст принципів верховенства права, поваги до людської гідності, забезпечення права на свободу та особисту недоторканність як прояву загального принципу найвищої соціальної цінності людини. Необхідно також з'ясувати зміст інших засад, яким мають відповідати зміст та форма кримінального провадження. Крім того, необхідно показати, як ці засади виявляються на тих чи інших стадіях кримінального провадження.

Друге питання плану передбачає загальну характеристику правового статусу потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого та свідка. При цьому варто звернути увагу на те, які обмеження загального правового статусу людини і громадянина передбачає спеціальний статус кожного з названих суб'єктів кримінального провадження, чим ці обмеження зумовлені та які гарантії прав відповідних суб'єктів передбачені кримінальним процесуальним законом.

Відповідаючи на третє питання плану, слід надати визначення слідчих (розшукових) дій, навести їх перелік та розкрити їхній зміст, акцентуючи увагу на тому, які обмеження прав людини передбачають ті чи інші слідчі (розшукові) дії та які гарантії прав людини при проведенні цих дій передбачені кримінальним процесуальним законом. Окрема увага має бути приділена неприпустимості катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання та інших протиправних дій на стадіях досудового розслідування.

Теми рефератів

1. Особливості правового статусу неповнолітніх у кримінальному процесі.
2. Забезпечення у кримінальному процесі прав осіб, які не володіють державною мовою.

Практичне заняття

Навчальна мета заняття: розширити та поглибити знання щодо додержання прав людини при здійсненні правоохоронної діяльності в межах кримінального провадження.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно з розкладом занять).

Навчальні питання

1. Основні види порушень прав людини при здійсненні досудового розслідування.
2. Роль прокурора, захисника та представника у забезпеченні прав людини під час досудового розслідування.
3. Порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що порушили права людини під час досудового розслідування. Відшкодування особі шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.

Письмові завдання

1. З урахуванням практики Європейського суду з прав людини розкрийте зміст принципу універсальної юрисдикції судів.
2. Визначте основні загрози правам людини на різних стадіях кримінального провадження. Відповідь обґрунтуйте.
3. Визначте та проаналізуйте гарантії права на компенсацію шкоди, заподіяної незаконним рішеннями, діями, бездіяльністю завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.

План проведення заняття

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формулюється його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість з'ясування питань, пов'язаних із додержанням прав людини при здійсненні правоохоронної діяльності в межах кримінального провадження.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення слухачами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь на кожне навчальне питання, а також вирішені завдання (казуси) повинні бути викладені в окремому зошиті в письмовій формі, з посиланням на відповідні норми національного законодавства, міжнародних актів, практики Європейського суду з прав людини.

Практичне заняття передбачає групове та індивідуальне вирішення конкретних ситуацій, моделювання практичних ситуацій, бінарні заняття за участю практичних працівників Національної поліції. Під час розгляду навчальних питань у межах теми практичного заняття для поточного контролю рівня знань слухачів можуть використовуватись тестові завдання.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань з теми практичного заняття, робиться висновок щодо існуючих проблем у додержанні прав людини при здійсненні правоохоронної діяльності в межах кримінального провадження; можливості відшкодування особі шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.

Література

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 липня 2012 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
4. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV (із змін.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
6. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
7. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>
8. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12 лютого 2015 р. № 192-VIII (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19>
9. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 1 грудня 1994 р. № 266/94-ВР (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр#Text>
10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
11. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність: наказ Генеральної

прокуратури України від 3 грудня 2012 р. № 4/1гн (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-12#Text>

12. Боняк В. О. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності: навчальний посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 224 с.

13. Досудове розслідування: навч. посіб. / Р. І. Благута, А.-М. Ю. Ангеленюк, Ю. В. Гуцуляк та ін.; за заг. ред. Ю. А. Комісарчук, А. Я. Хитри; Львів. держ. ун-т внутр. справ.-Львів: ЛьвДУВС, 2019. 599 с

14. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 319 с.

15. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні [станом на 21 лют. 2020 р.] / за заг. ред. Чернявського С. С. Київ: Вид. дім «Професіонал», 2020. 1288 с.

16. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові правозахисні органи України: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. М. Гусарова; С. М. Гусаров, О. Ю. Салманова, А. Т. Комзюк та ін. Харків, 2020. 512 с.

Додаткова:

1. Беспалько І. Визначення поняття загальних засад кримінального провадження. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 242-247.

2. Бігунець І. М. Роль захисника у спеціальному досудовому розслідуванні. *Юридична Україна*. 2018. № 5–6. С. 105-112.

3. Боняк В. О., Коломоєць Ю. О. Проблема збалансованості процесуально-правового статусу потерпілого в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 130-134.

4. Гарбовський Л. А., Дідківська Г. В., Топчій В. В. Г. Правовий статус потерпілого у кримінальному процесі України: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 152 с.

5. Жук А. Процесуальний статус підозрюваного у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12. С. 220-225.

6. Жук А. Роль прокурора в механізмі охорони прав, свобод та законних інтересів підозрюваного в разі застосування запобіжного заходу «тримання під вартою». *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 254–259.

7. Климчук М. П., Бігунець І. М. Гарантії прав і законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 27-35.

8. Курило Т. В. Особливості відшкодування шкоди, завданої незаконними діями, рішеннями та бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду. *Часопис цивілістики*. 2019. № 33. С. 36-41.

9. Кучинська О. П. Системність принципів кримінального провадження як визначальний фактор їх ефективного регуляторного впливу на кримінально-процесуальні відносини. *Адвокат*. 2017. № 1 (36). С. 7-11.
10. Марченко О. А. Правовий статус підозрюваного та обвинуваченого у сфері реалізації звільнення від кримінальної відповідальності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 264-272.
11. Новіков В. Гарантії права на компенсацію шкоди, заподіяної незаконним рішеннями, діями, бездіяльністю органам державної влади. *Право України*. 2015. № 11. 150 с.
12. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : монографія / В. Г. Дрозд, А. В. Пономаренко, В. П. Климчук та ін.; МВС України, Держ. н.-д. ін-т. Херсон : Гельветика, 2020. 348 с.
13. Особливості забезпечення права на захист у кримінальному провадженні: наук.-метод. рек. / О. І. Безпалова, К. Л. Бугайчук, І. О. Святокум. Х.: Харк. нац. ун-т. внутр. справ. 2014. 96 с.
14. Павлюковець Т. Відшкодування шкоди внаслідок незаконного притягнення до кримінальної відповідальності: реально чи ні? / Юридична газета *online*: сайт. 30.04.2020.
15. Роль прокурора на досудовій стадії кримінального процесу. Звіт за результатами дослідження. 2017. URL: https://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/10/prokuror_infografic.pdf
16. Роль слідчого судді у кримінальному провадженні: звіт за результатами дослідження / Белоусов Ю., Венгер В., Орлеан А., Крапивін Є., Шапутько С., Яворська В.; за заг. ред. Белоусова Ю. К., 2020. 252 с.
17. Савчук Д. Принципи застосування заходів примусу правоохоронними органами. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 182–187.
18. Столітній А. Формування та розвиток засад кримінального процесу в Україні в умовах електронного кримінального провадження. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3 (45). С. 95-99.
19. Тетерятник Г. К. Гарантії забезпечення прав і законних інтересів неповнолітніх у кримінальному провадженні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 1. С. 115–119.
20. Хань О. О. Теоретичні основи планування та програмування провадження слідчих (розшукових) дій: монографія, Одеса. 2021. 198 с.
21. Цуцкірідзе М. С. Кримінальна процесуальна діяльність слідчого: теорія та практика: монографія. Київ: Правова єдність: Алерта, 2020. 559 с.
22. Шестаков В. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду. *Право України*. 2016. № 10. С. 56-59.
23. Шульган І. І. Щодо напрямів удосконалення законодавчого регулювання діяльності прокурора в кримінальному процесі. *Jurnalul Juridic National: teorie si practica*. 2020. № 2 (42). С. 85–89.

Тема № 7. Захист та дотримання прав людини у справах про адміністративні правопорушення

Практичне заняття

Навчальна мета заняття: розширити та поглибити знання щодо адміністративно-правових засобів захисту прав людини і громадянина в Україні.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – навчальна аудиторія (згідно з розкладом занять).

Навчальні питання

1. Поняття та сутність адміністративно-правового захисту прав людини і громадянина.
2. Адміністративно-правові засоби захисту прав людини і громадянина: конституційне право особи на звернення і оскарження; судовий захист і контроль; діяльність органів прокуратури та представництво інтересів особи прокурором в адміністративному судочинстві.
3. Гарантії прав і свобод людини в провадженні у справах про адміністративні правопорушення.
4. Роль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у забезпеченні гарантій прав і свобод людини та громадянина.

Письмові завдання

1. Розкрийте зміст принципів провадження в справах про адміністративні правопорушення.
2. З урахуванням практики Європейського суду з прав людини розкрийте зміст принципу презумпції невинуватості в адміністративному провадженні.
3. Визначте підстави для провадження справ та призначення перевірок Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини.

План проведення заняття

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формулюється його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість з'ясування питань, пов'язаних із захистом та дотриманням прав людини у справах про адміністративні правопорушення.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення слухачами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь на кожне навчальне питання, а також вирішені завдання (казуси) повинні бути викладені в окремому зошиті в письмовій формі, з посиланням на відповідні

норми національного законодавства, міжнародних актів, практики Європейського суду з прав людини.

Практичне заняття передбачає групове та індивідуальне вирішення конкретних ситуацій, моделювання практичних ситуацій, бінарні заняття за участю практичних працівників Національної поліції. Під час розгляду навчальних питань у межах теми практичного заняття для поточного контролю рівня знань слухачів можуть використовуватись тестові завдання.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань з теми практичного заняття, робиться висновок щодо особливостей адміністративно-правового захисту прав і свобод людини і громадянина.

Література

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1994 р. № 8073-X (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
4. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96- ВР (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>
5. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII (в ред. Закону від 13 січня 2011 р. № 2938-VI) (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
7. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>
8. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 р. № 1363 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-п>
9. Адміністративна діяльність органів поліції України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнко; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін.; передм. В. В. Сокурєнко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.
10. Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні: посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / [І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін.]; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків: Право, 2020. 238 с.

11. Адміністративний процес України (у схемах): навчальний посібник / М. М. Бурбика, М. В. Колеснікова, А. В. Солонар. Суми: Сумський державний університет, 2019. 108 с.

12. Боняк В. О. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності: навч. посібник. 2-е вид. перероб. і доп. / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В. О. Боняк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2018. 260 с.

13. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 319 с.

14. Смокович М. І. Бевзенко В. М. Адміністративний процес України: теорія, практика: Підручник. Заг. ред. д. ю. н., проф. Бевзенка В. М. Пер. з нім. і адапт. Рижкова Г. В. Київ: ВД «Дакор», 2020. 1346 с.

Додаткова:

1. Величко О. Представництво прокурором інтересів громадянина та держави в суді в умовах європейської інтеграції України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2018. № 884. С. 101-107.

2. Джафарова М. В. Щодо питання розуміння адміністративного провадження як частини адміністративного процесу. *Молодий вчений*. 2016. № 12 (39). С. 571-574.

3. Ковалів М. В., Яремко В. Я., Кузьо Л. І. Гарантії забезпечення прав та свобод людини у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. *Соціально-правові студії*. 2019. Вип. 1 (3). С. 57–62.

4. Костюшко О. П. Забезпечення адміністративно-правових гарантій прав і свобод людини та громадянина. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 162-177.

5. Кравченко І. С. Роль поліцейського омбудсмена у захисті прав і свобод людини. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 1. С. 81-83.

6. Самбор М. Адміністративне затримання: доктрина, законодавство, правозастосування. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. № 1 (93). С. 199–212.

7. Соколенко О. Л. Сутність адміністративно-правових засад захисту прав громадян. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. №. 3. С. 304-314. засади діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у сфері реалізації правозахисної функції держави. *Право і суспільство*. 2018. № 5, ч. 2. С. 142- 146.

9. Стефанчук М. М. Напрями вдосконалення п

8. Стасюк О. Л. Адміністративно-правові процесуального статусу прокурора як суб'єкта реалізації функції представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. № 2. С. 115-121.

10. Чумак В. В., Цебинога В. Ю. Захист прав людини в адміністративному судочинстві Німеччини: досвід для України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2018. № 4 (84). С. 173-178.

3. Рекомендована література

3.1. Основна

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою від 1985 р.: резолюція Генеральної Асамблеї ООН 40/34). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_114#Text
3. Декларація про поліцію: Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи: міжнародний документ від 08.05.1979. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_803 (дата звернення: 01.10.2017).
4. Загальна декларація прав людини: прийнята ООН 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
5. Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином: Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_206#Text
6. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята РЄ 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
8. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання: Конвенція ООН від 10.12.1984. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнятий ООН 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: прийнятий ООН 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
11. Мінімальні стандартні правила ООН у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) від 14 грудня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_907#Text
12. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»): правила, міжнародний документ від 29.11.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211
13. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями: Правила ООН від 30.08.1955. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text.
14. Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку: Принципи ООН. Міжнародний документ від 07.09.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_334/conv.
15. Основні принципи поводження з в'язнями: Резолюція 45/111 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_230#Text

16. Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку для жертв грубих порушень міжнародних норм в галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, затв. Комісією з прав людини ООН 25 липня 2005 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

17. Про Європейський кодекс поліцейської етики: Рекомендації Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам учасникам Ради Європи. URL: <http://pravo.org.ua>.

18. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1994 р. № 8073-X (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

19. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

20. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

21. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

22. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV (із змін.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

23. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>

24. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>

25. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

26. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>

27. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12 лютого 2015 р. № 192-VIII (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19>

28. Про засади державної політики України в галузі прав людини: Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1999 р. № 757-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-14#Text>

29. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>

30. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII (в ред. Закону від 13 січня 2011 р. № 2938-VI) (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

31. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

32.Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

33.Про Національну стратегію у сфері прав людини: Указ Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021.

34.Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

35.Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 1 грудня 1994 р. № 266/94-ВР (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр#Text>

36.Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page7>

37.Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2229-XII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>

38.Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>

39.Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>

40.Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 р. № 1363 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-п>

41.Про затвердження Положення про Службу судової охорони: рішення Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 № 1051/0/15-19 (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19#Text>

42.Про організацію прокурорського нагляду за дотриманням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність: наказ Генеральної прокуратури України від 3 грудня 2012 р. № 4/1гн (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-12#Text>

43.Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 1 грудня 1994 р. № 266/94-ВР (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр#Text>

Підручники та навчальні посібники:

44.Адміністративна діяльність Національної поліції: навчальний посібник для підготовки до іспиту / Калюк О. М., Константінов С. Ф., Куліков В. А. та ін. / за ред. Кулікова В. А. К.: «Освіта України», 2016. 230 с.

45.Адміністративна діяльність органів поліції України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнко; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова,

В. А. Троян та ін.; передм. В. В. Сокурєнко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.

46. Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні: посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарєва, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін.; за заг. ред. Н. Б. Писарєнко. Харків: Право, 2020. 238 с.

47. Адміністративний процес України (у схемах): навчальний посібник / М. М. Бурбика, М. В. Колеснікова, А. В. Солонар. Суми: Сумський державний університет, 2019. 108 с.

48. Албул С. В. Основи оперативно-розшукової діяльності: навч. посіб. / С. В. Албул, С. В. Андрусєнко, Р. В. Мукоїда, Д. О. Ноздрін; за заг. ред. С. В. Албула. Одеса: ОДУВС, 2016. 270 с.

49. Боняк В. О. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності: навч. посібник. 2-е вид. перероб. і доп. / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В. О. Боняк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2018. 260 с.

50. Досудове розслідування: навч. посіб. / Р. І. Благута, А.-М. Ю. Ангєленюк, Ю. В. Гуцуляк та ін.; за заг. ред. Ю. А. Коміссарчук, А. Я. Хитри; Львів. держ. ун-т внутр. справ.-Львів: ЛьвДУВС, 2019. 599 с

51. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 319 с.

52. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

53. Кримінальний процес: підруч. / Бойко О. П., Гаркуша А. Г., Захарко А. В., Литвинов В. В., Рогальська В. В., Сєрбін М. М., Солдатєнко О. А., Федчєнко В. М., Черняк Н. П. / кер. авт. кол. д-р юрид. наук, доц. О. Ф. Кобзар. У 2-х ч. Ч. 1. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 337 с.

54. Кримінальний процес України у питаннях і відповідях: навч. посіб. / Л. Д. Удалова, М. А. Макаров, Ю. І. Азаров, С. О. Заїка, О. В. Кубарєва, О. В. Римарчук, В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, А. В. Форостяний, О. Ю. Хабло. Видання 5-те, переробл. і доповн. Київ, 2020. 497 с.

55. Кримінальний процес: підручник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфєнюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шєхавцова, В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2019. Ч. 2. 616 с.

56. Наливайко Л. Р., Степанєнко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

57. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні [станом на 21 лют. 2020 р.] / за заг. ред. Чернявського С. С. Київ: Вид. дім «Профєсiонал», 2020. 1288 с.

58. Нєгласні слідчі (розшукові) дії: навч. посіб. структурно-логічні схеми / Д. Й. Никифорчук, О. С. Тарасєнко, Є. В. Лизогубєнко та ін.; за заг. ред. Никифорчука Д. Й. Київ; НАВС, 2015. 235 с.

59. Основи оперативно-розшукової діяльності». Навчальний посібник. Автори: О. Ю. Анциферов, М. В. Стащак, В. В. Шендрик та ін. / за редакцією С. М. Гусарова. Х.: Вид-во ХНУВС, 2015. 312 с.

60. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.; передм. А. В. Войціховський. Харків: ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.

61. Семенишин М. О., Бесчастний В. М., Вієвіцький С. С., Ткаченко Р. О. Громадський контроль за діяльністю органів Національної поліції України: науково-практичний посібник. Київ: ВД «Дакор», 2020. 152 с.

62. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Харків: Право, 2019. 310 с.

63. Смокович М. І., Бевзенко В. М. Адміністративний процес України: теорія, практика: Підручник. Заг. ред. д.ю. н., проф. Бевзенка В. М. Пер. з нім. і адапт. Рижкова Г. В. Київ: ВД «Дакор», 2020. 1346 с.

64. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові правозахисні органи України: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. М. Гусарова; С. М. Гусаров, О. Ю. Салманова, А. Т. Комзюк та ін. Харків, 2020. 512 с.

65. Типові порушення прав людини представниками органів правопорядку в ході впровадження карантинних обмежень / Періодичний звіт. Київ, 2020. 30 с.

66. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.

67. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини. Навчальний посібник. Київ: Видавництво «ФОП Голембовська О.О.», 2018. 168 с.

3.2. Додаткова

1. Андрієвська О. Конституційно-правовий механізм обмеження прав та свобод людини і громадянина: питання окремих елементів. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 4, ч. 1. С. 54-59.

2. Афанасенко С. І. Конституційні гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 3. С. 3-5.

3. Ахтирська Н. М., Касько В. В., Маланчук Б. А., Мелікян А., Пошва Б. М., Фулей Т. І., Шукліна Н. Г. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поводженню і безкарності: науково-практичний посібник для суддів / За заг. ред. проф. Маляренка В. Т. К.: «К.І.С.», 2018. 320 с.

4. Бережанська В. В. Поняття та зміст конституційного права особи не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6, т. 1. С. 33-39. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/6/tom_1/10.pdf

5. Беспалько І. Визначення поняття загальних засад кримінального провадження. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 242-247.

6. Бігунець І. М. Роль захисника у спеціальному досудовому розслідуванні. *Юридична Україна*. 2018. № 5–6. С. 105-112.

7. Біліченко В. В. Забезпечення національною поліцією України прав і свобод людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2016. Вип. 40, т. 1. С. 134-137. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_40\(1\)__32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_40(1)__32)

8. Боняк В. О., Коломоєць Ю. О. Проблема збалансованості процесуально-правового статусу потерпілого в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 130-134.

9. Бочек О. І. Міжнародні стандарти застосування сили та вогнепальної зброї поліцією з підтримання правопорядку. *Наука і правоохорона*. 2017. № 2 (36). С. 25-29.

10. Васишинчук В. І. Конфіденційне співробітництво в оперативно-розшуковій діяльності та кримінальному провадженні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 1 (34). Ч. 2. С. 3-14.

11. Величко О. Представництво прокурором інтересів громадянина та держави в суді в умовах європейської інтеграції України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2018. № 884. С. 101-107.

12. Волков Ю. М., Поливанюк В. Д. Проблемні питання застосування вогнепальної зброї працівниками Національної поліції під час виконання службових обов'язків. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 86-89.

13. Гарбовський Л. А., Дідківська Г. В., Топчий В. В. Г. Правовий статус потерпілого у кримінальному процесі України: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 152 с.

14. Гіда Є. О. Деонтологічні засади діяльності поліції та їх закріплення у міжнародно-правових документах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 25. С. 20-23.

15. Глушков В. О. Актуалізація проблеми вдосконалення законодавства України про оперативно-розшукову діяльність. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2017. № 2 (6). С. 42-50.

16. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні принципи діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 171–184.

17. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні форми та методи діяльності поліції у сфері забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 171-186.

18. Дахова І. І., Чуб О. О. Право на доступ до інформації vs право на приватність в контексті законодавства України про запобігання корупції. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2016. № 1084. С. 65-70.

19. Денисов, С., Заїка, Д. Міжнародно-правові стандарти щодо виправлення та ресоціалізації засуджених. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 1. С. 49-66.

20. Деркач А. Міжнародно-правові стандарти захисту прав людини та їх відображення в конституції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 124-127.

21. Джафарова М. В. Щодо питання розуміння адміністративного провадження як частини адміністративного процесу. *Молодий вчений*. 2016. № 12 (39). С. 571-574

22. Дьомін Ю. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 67-73.

23. Єрмолаєва-Задорожня С. В. Перешкоджання службовій діяльності працівників правоохоронних органів: поняття, різновиди та форми прояву. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2017. Вип. 33. С. 261-272.

24. Жук А. Процесуальний статус підозрюваного у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12. С. 220-225.

25. Жук А. Роль прокурора в механізмі охорони прав, свобод та законних інтересів підозрюваного в разі застосування запобіжного заходу «тримання під вартою». *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 254-259.

26. Іваньков О. І. Міжнародні стандарти Організації Об'єднаних Націй щодо поводження із засудженими та ув'язненими. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2017. № 1. С. 100-105.

27. Ігнатюк О. В. Аналіз підходів до класифікації оперативно-розшукових заходів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 1. С. 109-115.

28. Імплементация міжнародних стандартів у сфері запобігання неналежному поводженню в діяльність органів кримінальної юстиції України. Рамкова програма співробітництва для Вірменії, Азербайджану, Грузії, Республіки Молдова, України й Білорусії / М. Гнатовський, Ю. Белоусов, С. Швець, В. Венгер, О. Бондаренко; під заг. ред. Ю. Л. Белоусова. Рада Європи, 2019. 194 с.

29. Климчук М. П., Бігунець І. М. Гарантії прав і законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 27-35.

30. Коваленко В. Механізм захисту прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. Т. 19, № 1. С. 81-87. URL: <https://ojs.naiu.kiev.ua/index.php/lawjournal/article/view/1212>.

31. Ковалів М. В., Яремко В. Я., Кузьо Л. І. Гарантії забезпечення прав та свобод людини у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. *Соціально-правові студії*. 2019. Вип. 1 (3). С. 57-62.

32. Кононець В. П., Циб І. С. Національна поліція, як основний суб'єкт забезпечення охорони прав і свобод людини. *Юридичний Вісник. Повітряне і*

космічне право. 2016. № 3. С. 73-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npna_u_2016_3_13.

33. Конопельський В. Я. Про поняття та зміст міжнародних стандартів з питань диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі. *Право і суспільство*. 2014. № 5-2. С. 282-286.

34. Контрольно-наглядові інстанції в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ: навч. посіб. / В. В. Коряк, В. І. Василичук, О. І. Козаченко та ін.; за заг ред. д.ю.н. професора Д. Й. Никифорчука. К.: Видавничий дім «Скіф», 2018. 152 с.

35. Коршенко А. В. Міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу та їх співвідношення з національними стандартами. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С. 375-379.

36. Костюшко О. П. Забезпечення адміністративно-правових гарантій прав і свобод людини та громадянина. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 162-177.

37. Кравцова Т. М., Назаренко-Хамаєва О. В. Національна поліція як основний суб'єкт забезпечення охорони прав і свобод людини. *Право і суспільство*. 2019. № 6. С. 40-43.

38. Кравченко І. С. Роль поліцейського омбудсмена у захисті прав і свобод людини. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 1. С. 81-83.

39. Краснокутський О. Класифікація міжнародно-правових механізмів забезпечення прав засуджених до позбавлення волі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 251-255.

40. Куба Н., Тополевський Р. Система оцінки ефективності роботи національної поліції. *Права людини в Україні. Інформаційний портал*. 2016. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1455530110>

41. Кузнєцов В. В. Спеціальні засоби забезпечення громадського порядку та громадської безпеки: правові засади застосування працівниками національної поліції України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 3-4. С. 52-54.

42. Курило Т. В. Особливості відшкодування шкоди, завданої незаконними діями, рішеннями та бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду. *Часопис цивілістики*. 2019. № 33. С. 36-41.

43. Кучинська О. П. Системність принципів кримінального провадження як визначальний фактор їх ефективного регуляторного впливу на кримінально-процесуальні відносини. *Адвокат*. 2017. № 1 (36). С. 7-11.

44. Лазарева Д. В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному процесі України: монографія. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 188 с.

45. Лук'яненко Ю. В., Юхно О. О. Затримання особи як захід забезпечення кримінального провадження: монографія / за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора О. О. Юхна. Харків: Панов, 2016. 264 с.

46. Макаренко Є. І. Затримання правопорушника: європейські стандарти та українська доктрина. *Право і суспільство*. 2018. № 3. С. 255-260.

47. Марченко О. А. Правовий статус підозрюваного та обвинуваченого у сфері реалізації звільнення від кримінальної відповідальності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 264-272.

48. Мигаль Р. В. Заборона катування на міжнародному та державному рівнях. *Приватне та публічне право*. 2018. № 3. С. 72-75.

49. Миронюк Р. Громадський контроль за діяльністю поліції: монограф. Дніпро, 2020. 134 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3953/1/Монографія_Громадський_%20контроль_Миронюк%20Р.В.%2B%2B.pdf

50. Мірковець В. І. Право на свободу та особисту недоторканість під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження у міжнародних правових актах та законодавстві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 6. С. 150–155.

51. Мірковець В. І. Прокурорський нагляд щодо забезпечення права на свободу та особисту недоторканість. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 6. С. 133-137 (Республіка Польща).

52. Мовчан А. В., Тарануха В. Ю. Побудова системи автоматизації для впровадження моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою, в органах Національної поліції України. *Кібернетика і системний аналіз*. 2018. № 4. С. 142-150.

53. Могілевська Л. Форми діяльності Національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 128-132.

54. Никифорчук Д. Й., Василичук В. І. Удосконалення нормативно-правового забезпечення щодо проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридичний часопис НАВС*. 2018. № 1. С. 67-75.

55. Новіков В. Гарантії права на компенсацію шкоди, заподіяної незаконним рішеннями, діями, бездіяльністю органам державної влади. *Право України*. 2015. № 11. 150 с.

56. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 2018 року по жовтень 2020 року / упоряд. Заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду В. В. Щепоткіна, правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 69 с.

57. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 20 жовт. 2017 р.): у 2-х ч. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. Ч. 1. 132 с.

58. Оперативно-розшукова протидія діяльності організованих груп, які готують вчинення крадіжок із квартир». Монографія. Автори: О. О. Ганжа, О. О. Деревягін, М. В. Стацак, К. В. Шахова, В. В. Шендрик; за заг. ред. В. В. Шендрика. Харків: Діса плюс, 2016. 169 с.

59. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: монографія / В. Г. Дрозд, А. В. Пономаренко, В. П. Климчук та ін.; МВС України, Держ. н.-д. ін-т. Херсон: Гельветика, 2020. 348 с.

60. ОРЗ і НСРД: чому важливо врегулювати їх спільні та відмінні риси? URL: <https://ecpl.com.ua/news/17401/>

61. Особливості забезпечення права на захист у кримінальному провадженні: наук.-метод. рек. / О. І. Безпалова, К. Л. Бугайчук, І. О. Святокум. Х.: Харк. нац. ун-т. внутр. справ. 2014. 96 с.

62. Павлюковець Т. Відшкодування шкоди внаслідок незаконного притягнення до кримінальної відповідальності: реально чи ні? / Юридична газета online: сайт. 30.04.2020.

63. Погорецький М. А., Сергєєва Д. Б Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: поняття, сутність і співвідношення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2. С. 137-141.

64. Пайда Ю., Савчук Д. Порядок застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 13-22.

65. Посібник із застосування статті 5 Європейської конвенції з прав людини. Право на свободу та особисту недоторканність. Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2020 рік. 75 с.

66. Права людини в діяльності української поліції – 2015. Науково-практичне видання / Упоряд. Крапивін Є. О. К.: Асоціація УМДПЛ, 2016. 408 с.

67. Право на життя в контексті кримінального провадження: практика Європейського суду з прав людини та законодавство України: наук.-практ. осіб. Харків: Право, 2019. 185 с.

68. Правове регулювання оперативно-розшукової діяльності та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій (структурно-логічні схеми): навч. посібник / І. Р. Шинкаренко, І. О. Шинкаренко, О. В. Кириченко. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2015. 272 с.

69. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1 (84). С. 19-29.

70. Рогальська В. В. Змагальність у досудовому провадженні: монограф. Дніпропетровськ: Дніпроп. ун-т внутр. справ. 2017. 172 с.

71. Роль прокурора на досудовій стадії кримінального процесу. Звіт за результатами дослідження. 2017. URL: https://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/10/prokuror_infografic.pdf

72. Роль слідчого судді у кримінальному провадженні: звіт за результатами дослідження / Белоусов Ю., Венгер В., Орлеан А., Крапивін Є., Шапутько С., Яворська В.; за заг. ред. Белоусова Ю. К., 2020. 252 с.

73. Савчук Д. Принципи застосування заходів примусу правоохоронними органами. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 182–187.

74. Савчук Д. А. Правове регулювання та підстави застосування заходів примусу правоохоронними органами України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 98-105.

75. Самбор М. Адміністративне затримання: доктрина, законодавство, правозастосування. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. № 1 (93). С. 199-212.

76. Соколенко О. Л. Сутність адміністративно-правових засад захисту прав громадян. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. №. 3. С. 304-314.

77. Стасюк О. Л. Адміністративно-правові засади діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у сфері реалізації правозахисної функції держави. *Право і суспільство*. 2018. № 5, ч. 2. С. 142-146.

78. Стефанчук М. М. Напрями вдосконалення процесуального статусу прокурора як суб'єкта реалізації функції представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. № 2. С. 115-121.

79. Столітній А. Формування та розвиток засад кримінального процесу в Україні в умовах електронного кримінального провадження. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3 (45). С. 95-99.

80. Танько А. Стратегічні завдання та форми діяльності органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 199-205. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9523>.

81. Тетерятник Г. К. Гарантії забезпечення прав і законних інтересів неповнолітніх у кримінальному провадженні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 1. С. 115–119.

82. Ульянов О. І. Правові засади застосування поліцейських заходів примусу та вогнепальної зброї працівниками Національної поліції України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 1. С. 34-36

83. Фіксація та розслідування катувань у місцях несвободи. Аналіз законодавства / Белоусов Ю., Гатіятуллін О., Запорожцев К., Тарасова М., Шурдук В. Київ, 2018. 104 с.

84. Хань О. О. Теоретичні основи планування та програмування провадження слідчих (розшукових) дій: монографія, Одеса. 2021. 198 с.

85. Цуцкірідзе М. С. Кримінальна процесуальна діяльність слідчого: теорія та практика: монографія. Київ: Правова єдність: Алерта, 2020. 559 с.

86. Ченцов В. В., Тertiшник В. М. Реабілітація жертв незаконних кримінальних переслідувань, політичних репресій та зловживань владою. Підручник для слухачів магістратури юридичних вузів. К.: Алерта, 2016. 324 с.

87. Чумак В. В., Цебинога В. Ю. Захист прав людини в адміністративному судочинстві Німеччини: досвід для України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2018. № 4 (84). С. 173–178.

88. Шапірко В. М. Права людини в оперативно-розшуковій діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 2. С. 248-251.

89. Швець Д. В. Захист прав і свобод людини та громадянина – пріоритет діяльності Національної поліції України // Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. круглого столу (Харків, 27 жовт. 2017 р.) / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС. С. 13-15

90. Шестаков В. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду. *Право України*. 2016. № 10. С. 56-59.

91. Шульган І. І. Щодо напрямів удосконалення законодавчого регулювання діяльності прокурора в кримінальному процесі. *Jurnalul Juridic National: teorie si practica*. 2020. № 2 (42). С. 85–89.

92. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні» за 2022 рік. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/>

3.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://portal.rada.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://univd.edu.ua/> – офіційний сайт Харківського національного університету внутрішніх справ.
3. <http://www.catalogue.nplu.org> – веб-сайт Національної парламентської бібліотеки України.
4. <http://www.ccu.gov.ua> – офіційний сайт Конституційного Суду України.
5. <http://www.court.gov.ua/vscourt> – офіційний веб портал судової влади в Україні
6. <http://www.gp.gov.ua> – офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України.
7. <http://www.kmu.gov.ua> – офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.
8. <http://www.kmu.gov.ua/control/> – єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.
9. <http://www.minjust.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.
10. <http://www.mvs.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України.
11. <http://www.nbuv.gov.ua> – веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.
12. <http://www.ombudsman.kiev.ua> – офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України.
13. <http://www.president.gov.ua>. – офіційний веб-сайт Президента України.
14. <http://www.sc.gov.ua> – офіційний веб-сайт Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ.
15. <http://www.scourt.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховного Суду України.